

Tragedia e Commedia

1. a) Dion. Hal. *Thuc.* 23 οἱ (προελόμενοι) τὴν ἀρχαίαν Ἀθίδα μικρὰς τινὰς ἔχουσιν διαφορὰς παρὰ τὴν Ἰάδα | *Strab.* VIII 1,2 τούτων δ' αὐτῶν τεττάρων οὐσῶν τὴν μὲν Ἰάδα τῆ παλαιᾷ Ἀθίδι τὴν αὐτὴν φραμέν (καὶ γὰρ Ἴωνες ἐκαλοῦντο οἱ τότε Ἀττικοί, καὶ ἐκεῖθεν εἰσιν οἱ τὴν Ἀσίαν ἐποικήσαντες Ἴωνες καὶ χρῆσάμενοι τῇ νῦν λεγομένη γλώττῃ Ἰάδι), τὴν δὲ Δωρίδα τῆ Αἰολίδι | *Arist. Rhet.* 1404a 31-34 ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοίωτον εἶναι τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφείκασιν ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτον ἔστιν

b) δέρσεις καὶ διφθέρας (*Thuc.* II 75,5) || ἐπεὶ δ' ἀνήφθη πυρσὸς ὡς Τυρσηνικῆς σάλπιγγος ἡχή, σῆμα φοινίου μάχης (*Eur. Ph.* 1377s.) | πυρσαῖς γένυσι (*ibid.* 32) || *Aesch. Pr.* 645 αἰεὶ γὰρ ὄψεις ἔννευχοι πωλεύμεναι ~ *Archil.* fr. 49,7 W.² φιλήτα νύκτωρ περὶ πόλιν πωλομένω

c) *Ar. Ran.* 1058s. ἀλλ', ὃ κακόδαιμον, ἀνάγκη μεγάλων / γνομῶν καὶ διανοιῶν ἴσα καὶ τὰ ῥήματα τίκτειν

d) πτόλις (10x in *Aesch.*, 0x in *Soph.*), ἡδέ (16x in *Aesch.*, 0x in *Soph.*) | ξεῖνος (1x in *Aesch.*, 12x in *Soph.*), μούνος (1x in *Aesch.*, 17x in *Soph.*) || αἰεῖω, ἀνθέων | ὃ ξεῖνε, εἰνάλιος | μέσσοις | Ζηγός | ἐμέθεν, σέθεν | ἔβαν | ἀρεῖων, βέλτερος | ποτί, ὑπαί, διαί | ἀτάρ, ῥα, αἰέν | γαῖα

e) (ἐπ)αἰνέω, (ἀπ)άντάω, (καθ)έζομαι, (καθ)ῆμαι, (ἀπο)θνήσκω, (ἀπ)όλλυμι | *Aesch. Eu.* 94 εὔδοιτ' ἄν, ὦή, καὶ καθουδουσῶν τί δεῖ;

f) ἄγγος (ἀγγεῖον), ἀπότιμος (ἄτιμος), εἶμα (ἰμάτιον), ἔχθος (ἔχθρα), ἰπότης (ἰππεύς), ναυτίλος (ναύτης), νεοχμός (νέος), οἰκίητωρ (οἰκίητης), ὁμόσπειρος (ἀδελφή), πάτρα (πατρίς), στέφος (στέφανος)

g) ἀγρεῖω, ἀιστῶ, ἐπανατέλλω, Θρηξ, ἱστορέω, κείνος, παρηγίς, φερνή | ἦν, πόλεος

h) τιμᾶρος (τιμωρός), ναός (νεός), πέπαμαι (κέκτημαι) | δαρόν, ἔκατι, ναμέρτεια | γάμορος, κυνᾶγός/κυνᾶγία (κυνηγέτης/κυνηγεία), κύδος (≠ κῦδος) | λαός, νᾶμα, ναυαγός || ἀντέλλειν, παρβαίνειν, καταθεῖν, νιν, Ἄϊδα (gen. per Ἄϊδου), Ἀτρειδᾶν, Ποσειδᾶν | φαεννός

i) εὔδειν, μολεῖν | *Ar. Eq.* 21-28 λέγε δὴ μο - λω - μεν ξυνεχῆς ὡδὶ ξυλλαβόν. / {A'} καὶ δὴ λέγω· μολωμεν. {B'} ἐξόπισθέ νυν / αὐ - το φάθι τοῦ μολωμεν. {A'} αὐτο. {B'} πάνυ καλῶς. / ὥσπερ δεφόμενός νυν ἀτρέμα πρῶτον λέγε / τὸ μολωμεν, εἶτα δ' αὐτο, κατ' ἐπάγων πυκνόν. / {A'} μολωμεν αὐτο μολωμεν αὐτομολῶμεν. / {B'} ἦν, οὐχ ἡδύ; {A'} νῆ Δία· πλὴν γε περὶ τῷ δέσματι / δέδοικα τουτονὶ τὸν οἰώνων

l) ἔθηκον, ἔδωκαν (*Eur.*: 8x e 3x), πλαγαῖσι ποντίασιν (*Aesch. Pers.* 906)

2. a) *Arist. Po.* 1448a 28-1448b 2 καὶ δράματα καλεῖσθαι τινες αὐτὰ φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας. διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγωδίας καὶ τῆς κωμῆδος οἱ Δωριεῖς (τῆς μὲν γὰρ κωμῆδος οἱ Μεγαρεῖς οἱ τε ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης καὶ οἱ ἐκ Σικελίας, ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαμος ὁ ποιητὴς πολλῶ πρότερος ἢ Χιωνίδου καὶ Μάγνητος; καὶ τῆς τραγωδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. αὐτοὶ μὲν γὰρ κώμας τὰς περιουκίδας καλεῖν φασιν, Ἀθηναίους δὲ δήμους, ὡς κωμῆδους οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας ἀλλὰ τῆ κατὰ κώμας πλάνη ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄσπεως καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν δρᾶν, Ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν

b) ἐμός, τέος, φίσᾶμι, δεικνύειν, πεφύκειν, πέποσχα, κάρρων | *Epich.* fr. 18,4 K.-A. σίξει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ' οὐατα | *Theocr. Id.* 15,93 Δωρίσδειν δ' ἔξεστι, δοκῶ, τοῖς Δωριέεσσι

c) ὅσσα (*Epich.* fr. 114 K.-A.), μέσαι (fr. 122,6 K.-A.) | τε φαδύ (fr. 71 K.-A.), δ' ἄδιστον (fr. 84 K.-A.)

d) *Epich.* fr. 32,1-8 K.-A. συνδειπνέων τῷ λῶντι, καλέσαι δεῖ μόνον, / καὶ τῷ γὰ μὴ λεῶντι, κούδεν δεῖ καλεῖν. / τῆναι δὲ χαρίεις τ' εἰμὶ καὶ ποιέω πολλὴν / γέλωτα καὶ τὸν ἰστιῶντ' ἐπαινέω· / καὶ κα τις ἀντίον τι λῆ τήνφ λέγειν, / τήνφ κυδάζομαι τε κάπ' ὦν ἡχθόμαν. / κῆπειτα πολλὰ καταφαγόν, πόλλ' ἐμπιῶν / ἄπειμι· λύχον δ' οὐχ ὁ παῖς μοι συμφέρει

3. a) *Ar. Ra.* 1-11 {ΞΑΝΘΙΑΣ} εἶπω τι τῶν εἰωθῶτων, ὃ δέσποτα, / ἐφ' οἷς αἰεὶ γελῶσιν οἱ θεώμενοι; / {ΔΙΟΝΥΣΟΣ} νῆ τὸν Δί' ὃ τι βούλει γε, πλὴν 'πιέζομαι'. / τοῦτο δὲ φύλαξαι· πάνυ γὰρ ἔστ' ἡδη χολή. / {ΞΑ.} μηδ' ἔτερον ἀστεῖόν τι; {ΔΙ.} πλὴν γ' 'ὄς θλίβομαι' / {ΞΑ.} τί δαί; τὸ πάνυ γέλοιον εἶπω; / {ΔΙ.} νῆ Δία θαρρῶν γε· μόνον ἐκεῖν' ὅπως μὴ ῥεῖσ- / {ΞΑ.} τὸ τί; {ΔΙ.} μεταβαλλόμενος τανάφορον ὅτι χεζήτις. {ΞΑ.} μηδ' ὅτι τοσοῦτον ἄχθος ἐπ' ἐμαυτῷ φέρων, / εἰ μὴ καθαιρήσει τις, ἀποπαρδήσομαι; / {ΔΙ.} μὴ δῆθ', ἰκετεῦω, πλὴν γ' ὅταν μέλλω 'ξεμῖν || *Men. Dysc.* 1-7 τῆς Ἀττικῆς νομίζετ' εἶναι τὸν τόπον, / Φυλῆν, τὸ νυμφαῖον δ' ὅθεν προέρχομαι / Φυλασίων καὶ τῶν δυναμένων τὰς πέτρας / ἐνθάδε γεωργεῖν, ἰερὸν ἐπιφανὲς πάνυ. / τὸν ἀγρὸν δὲ τὸν ἐπὶ δεξι' οἰκεῖ τουτονὶ / Κνήμων, ἀπάνθρωπος τις ἄνθρωπος σφόδρα / καὶ δύσκολος πρὸς ἅπαντας, οὐ χαίρων τ' ὄχλω

b) λακαταπύγων (*Ar. Ach.* 664), οὐδὲν γοῦ (*Pl.* 17), τυννουτοσί (*Ach.* 367), καὶ πῶς, ὃ μῶρε σὺ καὶ Κρονίων ὄζων καὶ βεκαεσέληνε (*Nu.* 398), κασαύριον (*Eq.* 1285), βινητιῶμεν (*Lys.* 715)

c) *Ar. Th.* 101-110 ἰερὸν Χθονίαιν δεξάμεναι / λαμπάδα, κοῦραι, ξὺν ἐλευθέρα / πατρίδι χορεύσασθε βοάν. / :: τίτι δαιμόνων ὁ κῶμος; / λέγε νιν. εὐπίστωσ δὲ τοῦμόν / δαίμονας ἔχει σεβίσαι. / :: ἄγε νυν ὄλβιζε μούσα, / χρυσεῶν ῥύτορα τόξων / Φοῖβον, ὃς ἰδρύσατο χώρας / γύαλα Σιμουνητῆ γᾶ

d) *Ar. Lys.* 81-87 {ΛΑΜΠΙΤΩ} μάλα γ', οἰῶ, ναὶ τῷ σιῶ· / γυμνάδομαι γὰρ καὶ ποτὶ πυγὰν ἄλλομαι. / {ΚΛ.} ὡς δὴ καλὸν τὸ χρῆμα τῶν τιτῶν ἔχεις. / {ΛΑ.} ἄπερ ἰαρεῖόν τοί μ' ὑποψάλασσετε. / {ΛΥ.} ἡδὲ δὲ ποδαπὴ 'σθ' ἡ νεάνις ἀτέρα; / {ΛΑ.} πρέσβειρά τοι ναὶ τῷ σιῶ Βοιωτία / ἴκει ποθ' ὑμέ

e) *Ar. Lys.* 457s. ὃ σπερμαγοραιολεκιθολαχανοπώλιδες, / ὃ σκοροδοπανδοευτριαροτοπώλιδες

Bibliografia

Tragedia

- N. Wecklein, *Studien zu Euripides*, Leipzig 1874.
W. Aly, *De Aeschyli copia verborum*, Berlin 1906.
C. Manning, *A Study of Archaism in Euripides*, New York 1916.
W. Breitenbach, *Untersuchungen zur Sprache der euripideischen Lyrik*, Stuttgart 1934.
G. Thomson, *The Postponement of Interrogatives in Attic Drama*, «CQ» XXXIII (1939) 147-152.
W.B. Stanford, *Aeschylus in His Style. A Study in Language and Personality*, Dublin 1942.
F.R. Earp, *The Style of Sophocles*, Cambridge 1944.
F.R. Earp, *The Style of Aeschylus*, Cambridge 1948.
C.F. Nuchelmans, *Die Nomina des sophokleischen Wortschatzes. Vorarbeiten zu einer sprachgeschichtlichen und stilistischen Analyse*, Utrecht 1949.
G. Björck, *Das Alpha impurum und die tragische Kunstsprache*, Uppsala 1950.
A. Sideras, *Aeschylus Homericus. Untersuchungen zu den Homerismen der aischyleischen Sprache*, Göttingen 1971.
V. Bers, *Enallage and Greek Style*, Leiden 1974.
P.T. Stevens, *Colloquial Expression in Euripides*, Wiesbaden 1976.
A.C. Moorhouse, *The Syntax of Sophocles*, Leiden 1982.
V. Bers, *Greek Poetic Syntax in the Classical Age*, New Haven-London 1984.
C. Morenilla Talens, *Die Charakterisierung der Ausländer durch lautliche Ausdrucksmittel in den Persern des Aischylos sowie den Acharnern und Vögeln des Aristophanes*, «IF» XCIV (1989) 158-176.
V. Citti, *Eschilo e la lexis tragica*, Amsterdam 1994.
V. Bers, *Speech in Speech. Studies in Incorporated Oratio Recta in Attic Drama and Oratory*, Lanham-Boulder-New York-London 1997.

Commedia

- O. Lautensach, *Grammatische Studien zu den griechischen Tragikern und Komikern. Augment und Reduplikation*, Hannover-Leipzig 1899.
C. Bruhn, *Über den Wortschatz des Menander*, Diss. Kiel 1910.
R. Gatzert, *De nova comoedia questiones onomatologicae*, Diss. Giessen 1913.
C.W. Peppler, *The Suffix -μα in Aristophanes*, «AJPh» XXXVII (1916) 459-465.
C.W. Peppler, *Comic Terminations in Aristophanes*, «AJPh» XLII (1921) 52-61.
G.P. Anagnostopoulos, *Περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους*, «Ἀθηνᾶ» XXXVI (1925) 1-98.
W. Dittmar, *Sprachliche Untersuchungen zu Aristophanes und Menander*, Diss. Leipzig 1933.
D.B. Durham, *The Vocabulary of Menander*, Diss. Princeton 1936.
K. Klaus, *Die Adjektiva bei Menander*, Diss. Bonn, Leipzig 1936.
J.W. Poultney, *The Syntax of the Genitive Case in Aristophanes*, Baltimore 1936.
H.W. Miller, *Conversational Idiom in Aristophanes*, «CW» XXXVIII (1944/1945) 162s.
H.W. Miller, *Aristophanes and Medical Language*, «TAPhA» LXXVI (1945) 74-84.
E.W. Handley, *-sis nouns in Aristophanes*, «Eranos» IL (1953) 129-142.
J. Andrieu, *Le dialogue antique: structure et présentation*, Paris 1954.
H.-J. Newiger, *Metapher und Allegorie. Studien zu Aristophanes*, München 1957.
P. Bachmann, *Ellipsen und Anakoluthen als Elemente der Umgangssprache in den Acharnern des Aristophanes*, Diss. Göttingen 1961.
J.W. Poultney, *Studies in the Syntax of Attic Comedy*, «AJPh» LXXXIV (1963) 359-376.
A.M. Komorniczka, *Métaphores, personifications et comparaisons dans l'oeuvre d'Aristophane*, Wrocław 1964.
G. Luck, *Elemente der Umgangssprache bei Menander und Terenz*, «RhM» CVIII (1965) 269-277.
J. Taillardat, *Les images d'Aristophane: Études de langue et de style*, Paris 1965².
P. Rau, *Paratragodia. Untersuchung einer komischen Form des Aristophanes*, München 1967.
V. Schmidt, *Sprachliche Untersuchungen zu Herondas*, Berlin 1968.
K.J. Dover, *Lo stile di Aristofane*, «QUCC» IX (1970) 7-23.
M. Gigante, *Rintone e il teatro in Magna Grecia*, Napoli 1971.
E.S. Spyropoulos, *L'accumulation verbale chez Aristophane*, Thessaloniki 1974².
D. Del Corno, *Alcuni aspetti del linguaggio di Menandro*, «SCO» XXIV (1975) 13-48.
H.-J. Newiger (cur.), *Aristophanes und die Alte Komödie*, Darmstadt 1975.
K.J. Dover, *Linguaggio e caratteri aristofanei*, in AA. VV., «Miscellanea di Studi in onore di Marino Barchiesi», «RCCM» XVIII (1976) 357-371.
A.M. Komorniczka, *Sur le langage érotique de l'ancienne comédie attique*, «QUCC» n.s. IX (1981) 55-83.
M.G. Bonanno, *Aristoph. fr. 198 K. Ὀνόματα καινά*, «MCr» XVIII (1983) 61-70.
F. Mawert, *La formation nominale dans l'Assemblée des Femmes d'Aristophane*, «Glotta» LXI (1983) 183-192.
A. López Eire, *La lengua de la comedia aristofánica*, «Emerita» ILV (1986) 237-274.
K.J. Dover, *Some Types of Abnormal Word-Order in Attic Comedy*, in *Collected Papers*, Oxford 1987, 43-66.
C. Brixhe, *La langue de l'étranger non grec en Aristophane*, in AA. VV., *L'étranger dans le monde grec*. «Actes du colloque organisé par l'Institut d'études anciennes, Nancy, mai 1987», Nancy 1988, 113-138.
G.W. Dobrov, *Winged Words/Graphic Birds. The Aristophanic Comedy of Language*, Ithaca, NY 1988.
R. Arena, *Iscrizioni greche arcaiche di Sicilia e Magna Grecia, I (Iscrizioni di Megara Iblea e Selimunte)*, Milano 1989.
H.-G. Nesselrath, *Die Attische Mittlere Komödie*, Berlin-New York 1990.
J. Henderson, *The Maculate Muse. Obscene Language in Attic Comedy*, New York-Oxford 1991².
R.H. Smith, *Language Behaviour in Old and New Comedy. Some Application of Discourse-Analysis to a Study of Menander's Dyskolos*, Diss. Princeton 1991.
A. Heap, *Word Order in Menander*, «LCM» XVII (1992) 56-58.
R. Kerkhof, *Dorische Posse. Epicharm und Attische Komödie*, München-Leipzig 2001.